

دانش و نگرش مادران دختران نوجوان در مورد ازدواج زودرس، علل و پیامدهای آن

سمیه نقی‌زاده^۱، مژگان میرغفوروند^{۲*}

نوع مقاله:

چکیده

مقاله اصیل

زمینه و هدف: ازدواج کودک نقض حقوق بشر و حقوق کودک است. از آن جا که اکثر این ازدواج‌ها بدون رضایت آگاهانه کودکان اتفاق می‌افتد و والدین تصمیم‌گیرنده نهایی هستند، بنابراین نگرش مادران در مورد ازدواج دختران می‌تواند تأثیر غیرقابل انکاری بر مقوله ازدواج زودرس دختران داشته باشد. از این رو مطالعه حاضر با هدف تعیین دانش و نگرش مادران دختران نوجوان در مورد ازدواج زودرس، علل و عواقب آن، انجام گرفته است.

روش بررسی: این مطالعه مقطعی از نوع توصیفی-تحلیلی است که با مشارکت ۲۷۰ نفر از مادران دارای دختر نوجوان در شهر تبریز در سال ۱۴۰۰-۱۳۹۹ انجام گرفته است. داده‌ها با استفاده از پرسشنامه محقق ساخته جمع‌آوری و سپس با استفاده از آمار توصیفی، آنالیز واریانس یکطرفه، آزمون مجذور کای و آزمون دقیق فیشر در نرم‌افزار آماری SPSS نسخه ۲۱ مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. **یافته‌ها:** بیش از نیمی (۵۵/۲٪) از مادران دانش خوب در مورد ازدواج زودرس داشتند. اکثر مادران (۸۷/۰٪) مخالف ازدواج قبل از ۱۸ سالگی بودند. بین دانش و نگرش مادران در مورد ازدواج در سنین پایین ارتباط آماری معناداری وجود داشت ($p < 0/001$). از مهم‌ترین علل کاهش ازدواج زودرس، بلوغ عاطفی، اجتماعی، فکری و اقتصادی دختران و از مهم‌ترین علل افزایش ازدواج زودرس نرسیدن به بلوغ فکری-روانی بود. مهم‌ترین پیامد ازدواج زودرس براساس نگرش مادران، افزایش احتمال دخالت خانواده‌ها در زندگی زناشویی و تصمیم‌گیری‌ها بود.

نتیجه‌گیری: با وجود نگرش منفی مادران نسبت به ازدواج در سنین پایین، نزدیک به نیمی از آن‌ها سطح دانش ضعیف و متوسط در مورد ازدواج زودرس داشتند. بنابراین با بالا بردن سطح دانش مادران دارای دختر نوجوان در مورد پیامدهای ازدواج زودرس، فرهنگ‌سازی برای اصلاح باورهای غلط اجتماعی، تصویب قوانین مناسب برای جلوگیری از ازدواج کودکان، می‌توان شدت این آسیب را کاهش داد.

نویسنده مسئول:
مژگان میرغفوروند:
دانشکده پرستاری و
مامایی، دانشگاه علوم
پزشکی تبریز، تبریز،
ایران

e-mail:
mirghafourvand@
gmail.com

واژه‌های کلیدی: دانش، نگرش، ازدواج زودرس، کودک همسری، دختران نوجوان، مادر

- دریافت مقاله: اسفند ماه ۱۴۰۰ - پذیرش مقاله: اردیبهشت ماه ۱۴۰۱ - انتشار الکترونیک مقاله: ۱۴۰۱/۶/۹

مقدمه

صندوق کودکان سازمان ملل متحد (یونیسف) ازدواج کودکان یا ازدواج زودرس را به عنوان ازدواج قبل از ۱۸ سالگی تعریف می‌کند (۱ و ۲). از آن جا که اکثر این ازدواج‌ها بدون رضایت آگاهانه کودکان اتفاق می‌افتد، از

آن به عنوان ازدواج اجباری نیز یاد می‌شود (۳). در سراسر جهان، تخمین زده می‌شود که ۶۵۰ میلیون دختر و زن در قید حیات، قبل از هجده سالگی ازدواج کرده‌اند (۱). در کشورهای در حال توسعه، از هر سه دختر یکی از آن‌ها قبل از ۱۸ سالگی و از هر پنج دختر یک نفر قبل از ۱۵ سالگی ازدواج می‌کنند (۴). ۹۵٪ ازدواج کودکان در کشورهایی با درآمد کم و متوسط

۱- گروه آموزشی مامایی، دانشکده پزشکی، علوم پزشکی تبریز، دانشگاه آزاد اسلامی، تبریز، ایران
۲- گروه آموزشی مامایی، دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی تبریز، تبریز، ایران؛ مرکز تحقیقات تعیین‌کننده‌های اجتماعی مؤثر بر سلامت، دانشگاه علوم پزشکی تبریز، تبریز، ایران

شهری ۱۳/۷ گزارش شده است. علاوه بر این، طبق آخرین سرشماری، بیش‌ترین تعداد ازدواج ثبت شده در بین زنان ایرانی مربوط به گروه سنی ۱۵ تا ۱۹ سال است (۱۰). براساس مطالعاتی که در این زمینه انجام یافته است ۷/۷٪ از دختران در تهران و بیش از ۴۰٪ دختران در سیستان و بلوچستان به صورت اجباری قبل از ۱۸ سالگی ازدواج می‌کنند (۱۱).

عواقب ازدواج کودکان غالباً بسیار گسترده است و اثرات مادام‌العمری بر سلامت جسمی، روانی و اجتماعی کودک دارد که تا دوران بزرگسالی ادامه می‌یابد و منجر به پیامدهای نامطلوبی نظیر از دست دادن فرصت‌های تحصیلی، شغلی و ابتلا به اختلالات روانی مانند افسردگی، اضطراب و انزوای اجتماعی و افزایش خشونت خانگی می‌شود (۱۲). همچنین در تعدادی از مطالعات، دخترانی که ازدواج زودرس داشتند در معرض میزان بالای مرگ و میر، سوء استفاده جنسی (۱۳)، بارداری ناخواسته (۱۴)، خودکشی (۱۵)، سقط جنین غیرقانونی و خطرناک، بیماری‌های مقاربتی، خطر بالاتر عوارض بارداری و زایمان نظیر سزارین، دیابت حاملگی، زایمان زودرس، وزن کم هنگام تولد، مرده‌زایی و مرگ نوزاد قرار می‌گرفتند (۱۶).

ازدواج زودهنگام یا پدیده کودک همسری به دلایل متعددی از جمله فقر و ناتوانی مالی، گسترش شبکه‌های اجتماعی و محافظت از دختران در برابر تجاوز و خشونت، نابرابری جنسیتی، رویه‌های فرهنگی سنتی حاکم بر جوامع بشری، بی‌سوادی و ناامنی در بسیاری از نقاط جهان انجام می‌گیرد (۱۷).

اتفاق می‌افتد (۱). ازدواج کودک نقض حقوق بشر و حقوق کودک است و آن‌ها را در معرض خشونت خانگی، سوء استفاده جنسی، تجاوز جنسی و محرومیت از دسترسی به آموزش قرار می‌دهد (۵). ازدواج کودکان زیر ۱۸ سال به عنوان یک مانع کلیدی برای سلامت جهانی، توسعه و برابری جنسیتی شناخته شده است (۶). در ازدواج کودکان نابرابری جنسیتی وجود دارد، به طوری که در دختران بیش‌تر مشاهده می‌شود (۲). با وجود افزایش اجماع جهانی مبنی بر جلوگیری از ازدواج کودکان دختر (۶ و ۵)، هنوز هیچ منطقه‌ای در مسیر دستیابی به هدف توسعه پایدار (SDG = Sustainable Development Goals) قرار ندارد (۴). اهداف توسعه پایدار سازمان ملل متحد که در سال ۲۰۱۵ به تصویب رسید، خواستار حذف ازدواج کودکان تا سال ۲۰۳۰ است و در گزارش‌های پیشرفت سالانه، برآورد نسبت زنانی که قبل از ۱۸ سالگی ازدواج کرده‌اند، گنجانده شده است (۷).

یکی از موضوعات مورد اختلاف در مورد ازدواج، سن ازدواج است که دارای ابعاد حقوقی، روانی، اخلاقی، آموزشی و اجتماعی است (۸). سن ازدواج در درجه اول به تفاوت‌های فرهنگی، اجتماعی، مذهبی و قومی هر جامعه بستگی دارد (۹). در ایران براساس نتایج سرشماری نفوس و مسکن در سال ۱۳۹۵ تقریباً ۱۴٪ جمعیت ایران در گروه سنی ۱۹-۱۰ سال قرار دارند (۶). این در حالی است که در ایران، مانند سایر کشورهای در حال توسعه، ازدواج کودکان رایج است، زیرا نرخ ازدواج کودکان در مناطق روستایی ۱۹/۶ و در مناطق

سلامت شهر تبریز بود. نمونه‌گیری به صورت مبتنی بر جمعیت و به روش تصادفی خوشه‌ای انجام گرفت، چرا که تبریز یک کلان شهر بزرگ با فرهنگ‌های مختلف است. بنابراین در این مطالعه سعی شد اکثریت مادران دختران نوجوان این شهر شانس انتخاب شدن در مطالعه ما را داشته باشند.

جهت برآورد حجم نمونه از فرمول برآورد یک نسبت استفاده شد.

$$n = \frac{Z^2 \times P \times (1-P)}{d^2}$$

در این فرمول مقدار Z با سطح اطمینان ۹۵٪ برابر ۱/۹۶ و مقدار p (دیدگاه مثبت نسبت به ازدواج زودرس)، برابر با ۴۷/۵٪ براساس مطالعه Vandana و همکاران (۲۱) و با در نظر گرفتن d برابر ۰/۰۸ در اطراف p ، حجم نمونه ۱۵۰ نفر به دست آمد. با توجه به نمونه‌گیری خوشه‌ای و در نظر گرفتن اثر طرح برابر با ۱/۵ و ریزش احتمالی ۲۰٪ حجم نمونه تعداد ۲۷۰ نفر محاسبه شد.

روش نمونه‌گیری بدین صورت بود که پس از اخذ کد اخلاق از کمیته اخلاق دانشگاه علوم پزشکی تبریز (www.tbzmed.rec.1399.482) و ارایه معرفی‌نامه به مرکز بهداشت استان تبریز، مجوز مربوط جهت نمونه‌گیری گرفته شد. ابتدا لیست ۸۳ مرکز سلامت موجود در مناطق ده‌گانه شهر تبریز مشخص و به صورت تصادفی و با استفاده از وبسایت www.random.org، ۱۸ مرکز سلامت از بین آن‌ها انتخاب شد. سپس حجم نمونه تعیین شده

از آن جا که کودک همسری یک مسأله نقض حقوق کودک است و آن‌ها را در معرض انزوای اجتماعی و آسیب‌های روانی قرار می‌دهد، این تأثیرات منفی محدود به خود آن‌ها نمی‌شود و به خانواده و اجتماع گسترش پیدا می‌کند، باعث افزایش فقر می‌شود و تأثیرات منفی بر بخش بهداشت و آموزش کشور نیز می‌گذارد (۱۲). به همین دلیل پایان دادن به ازدواج کودکان برای حقوق، سلامت، رفاه و توانایی دختران نوجوان در بزرگسالی بسیار مهم است (۱۸). از سوی دیگر اکثر موارد این ازدواج‌ها بدون رضایت آگاهانه کودکان اتفاق می‌افتد (ازدواج اجباری) و والدین تصمیم‌گیرنده نهایی در این موارد هستند، بنابراین سنت‌ها و باورهای حاکم بر خانواده در مورد ازدواج دختران (۱۹)، از جمله نگرش مادران می‌تواند تأثیر غیرقابل انکاری بر مقوله ازدواج زودرس دختران داشته باشد، از این رو مطالعه حاضر با هدف تعیین دانش و نگرش مادران دختران نوجوان در مورد ازدواج زودرس، علل و عواقب آن انجام گرفته است.

روش بررسی

این مطالعه مقطعی از نوع توصیفی-تحلیلی است که در مورد ۲۷۰ نفر از مادرانی که دارای دختر نوجوان بودند، در شهر تبریز در سال ۱۳۹۹-۱۴۰۰ انجام گرفته است. این مطالعه بخشی از یک مطالعه بزرگ‌تر است که در آن دانش و نگرش نوجوانان دختر در مورد ازدواج زودرس، علل و عواقب آن در مقاله دیگری قبلاً به چاپ رسیده است (۲۰) و در این مقاله دانش و نگرش مادران آن‌ها گزارش شده است. محیط پژوهش در مطالعه حاضر مراکز

اطلاعات‌شان به صورت محرمانه نزد محقق باقی خواهد ماند و رضایت‌نامه کتبی آگاهانه از آن‌ها گرفته شد.

معیارهای ورود به مطالعه شامل: افرادی که تمایل به شرکت در مطالعه را داشتند، مادران دختران ۱۴ تا ۱۸ سال، رضایت مادر جهت شرکت در مطالعه، ملیت ایرانی، سکونت در شهر تبریز و معیارهای خروج از مطالعه شامل: تکمیل نکردن سؤالات پرسشنامه به طور کامل بود. لازم به ذکر است کودک همسری در مطالعه حاضر، هرگونه ازدواج رسمی، عرفی و یا غیررسمی (ثبت شده یا ثبت نشده) که در آن یک یا هر دو همسر زیر ۱۸ سال هستند در نظر گرفته شده است (۱۲).

در این مطالعه از پرسشنامه محقق‌ساز چهار قسمتی مشخصات فردی-اجتماعی، دانش و نگرش مادران دختران نوجوان در مورد ازدواج زودرس، علل و پیامدهای آن برای جمع‌آوری داده‌ها استفاده شد. گویه‌های این پرسشنامه براساس مرتبط‌ترین مرور متون از جمله مطالعات de Groot و همکاران (۴)، منتظری و همکاران (۱۰)، یوسفی لبنی و همکاران (۱۵) و Babiker (۱۹) و نیز تجربه تخصصی تیم تحقیق طراحی گردید. بخش‌های چهارگانه پرسشنامه به شرح زیر بوده است:

قسمت اول پرسشنامه: اطلاعات جمعیت‌شناختی مادران شامل سن، سن ازدواج، وضعیت تأهل، تعداد دختر و پسر، شغل، سطح تحصیلات، شغل و سطح تحصیلات همسر، وضعیت اقتصادی، ازدواج به شکل سنتی، ازدواج فرزندان دیگر در سن کم‌تر از ۱۸ سالگی، سن مناسب ازدواج دختران،

بین مراکز سلامت انتخاب شده به طور متناسب تقسیم گردید. لیستی از خانوارهایی که دارای دختر ۱۴-۱۸ ساله بودند و معیارهای ورود به مطالعه را داشتند از طریق سامانه سیب در مراکز یاد شده تهیه و شماره‌گذاری شد و براساس شماره‌ای که به هر یک از خانوارها داده شده بود، تعدادی خانوار براساس نسبت تعیین شده به صورت تصادفی ساده با استفاده از وب‌سایت www.random.org انتخاب شدند. سپس در طی تماس تلفنی انجام گرفته با مادران، محقق در ابتدای مکالمه خود را معرفی کرده، اهداف مطالعه را توضیح می‌داد و در صورتی که مادران موافقت می‌کردند که در مطالعه شرکت کنند، از آن‌ها درخواست می‌شد در تاریخ مشخصی در مرکز سلامت مربوط حضور به هم رسانند تا پرسشنامه‌ها در اختیار آن‌ها قرار داده شود و اقدام به تکمیل پرسشنامه‌ها نمایند و یا در صورت تمایل و رضایت شرکت‌کنندگان، یک ایمیل بدون نام و یا شماره موبایل بدون نام از آن‌ها دریافت شد و لینک پرسشنامه برای آن‌ها ارسال شد تا در منزل در شرایط بدون استرس و محرمانه پر کنند. لازم به ذکر است که سامانه سیب در شهر تبریز بیش از ۹۲-۹۰٪ جمعیت ساکن این شهر را تحت پوشش قرار داده است.

قبل از شروع مطالعه، در خصوص اهداف و روش مطالعه، مشارکت داوطلبانه، رعایت حریم خصوصی، حفظ اسرار و حق انصراف از ادامه در همه مراحل جمع‌آوری داده‌ها، توضیحات لازم به شرکت‌کنندگان داده شد. به آن‌ها این اطمینان داده شد که نیازی به نوشتن نام و و نام خانوادگی نیست و کلیه

تصمیم‌گیرنده نهایی در مورد ازدواج دختران و مخالفت با دخترشان در صورت تصمیم ازدواج او قبل از ۱۸ سالگی است.

قسمت دوم پرسشنامه: دانش و نگرش مادران در مورد ازدواج در سنین پایین را بررسی می‌کند. دانش مادران دارای ۱۱ عبارت با پاسخ‌های «درست، نادرست و نمی‌دانم» است. محدوده نمره قابل کسب ۰-۱۱ و طیف نمره ۰-۳ به عنوان دانش ضعیف، ۴-۷ دانش متوسط و ۸-۱۱ به عنوان دانش خوب طبقه‌بندی شده است. نگرش مادران نیز از طریق یک آیتم «دوست دارید دخترتان قبل از ۱۸ سالگی ازدواج کند؟» براساس مقیاس لیکرت ۵ گزینه‌ای (کاملاً موافقم، موافقم، نظری ندارم، مخالفم و کاملاً مخالفم) سنجیده شد.

قسمت سوم پرسشنامه: نگرش مادران در مورد علل ازدواج زودرس که دارای ۲۲ عبارت است و براساس مقیاس لیکرت ۵ گزینه‌ای (کاملاً موافقم، موافقم، نظری ندارم، مخالفم و کاملاً مخالفم) سنجیده می‌شود.

قسمت چهارم پرسشنامه: نگرش مادران در مورد پیامدهای ازدواج زودرس که دارای ۱۲ سؤال است و براساس مقیاس لیکرت ۵ گزینه‌ای (کاملاً موافقم، موافقم، نظری ندارم، مخالفم و کاملاً مخالفم) سنجیده می‌شود.

برای ارزیابی روایی محتوا از دو روش کیفی و کمی استفاده شد. بدین صورت که برای ارزیابی روایی محتوای کیفی، پرسشنامه توسط ۱۰ نفر از افراد متخصص در این زمینه بررسی شد. این افراد شامل اعضای هیأت علمی مامایی و بهداشت باروری دانشگاه‌های علوم پزشکی تبریز و تهران بود و پس از دریافت نظرات، اصلاحات

لازم اعمال گردید. برای ارزیابی روایی محتوای کمی، از دو ضریب نسبت روایی محتوا (Content Validity Ratio: CVR) و شاخص روایی محتوا (Content Validity Index: CVI) استفاده شد. برای تعیین CVI، تمامی عبارات پرسشنامه با شاخص‌های مرتبط بودن، سادگی و شفافیت سنجیده شد. هر سه شاخص براساس طیف لیکرت چهارگزینه‌ای ارزیابی شدند. برای مثال در مورد مرتبط بودن به صورت «۱- کاملاً مرتبط است»، «۲- مرتبط اما نیاز به بازبینی دارد»، «۳- نیاز به بازبینی اساسی دارد» و «۴- مرتبط نیست» است. تعداد خبرگانی که گزینه ۱ و ۲ را انتخاب کرده بودند بر تعداد کل خبرگان تقسیم شد و CVI برای هر آیتم و کل پرسشنامه محاسبه شد. مقادیر بزرگ‌تر از ۰/۷۹ قابل قبول در نظر گرفته شد. CVI در مطالعه حاضر ۰/۸۴ به دست آمد. در CVR ضرورت وجود یک عبارت از دید متخصصان مورد ارزیابی قرار گرفت. در این روش، از خبرگان درخواست شد که یکی از سه گزینه، ۱- ضروری است؛ ۲- مفید است اما ضروری نیست و ۳- ضرورتی ندارد، را در مورد هر یک از عبارات پرسشنامه انتخاب نمایند. عباراتی که نمرات آن‌ها بزرگ‌تر از ۰/۶۲ به دست آمد دال بر این بود که وجود گویه مربوط با سطح معناداری قابل قبول مهم و ضروری است. CVR در مطالعه حاضر ۰/۸۸ به دست آمد. پایایی پرسشنامه‌های حاضر نیز با استفاده از روش همبستگی درونی با ضریب آلفای کرونباخ به دست آمد که به ترتیب برای پرسشنامه دانش مادران ۰/۸۵، نگرش مادران در مورد علل و پیامدهای ازدواج زودرس ۰/۹۰ به دست آمد.

داده‌ها پس از جمع‌آوری در نرم‌افزار آماری SPSS نسخه ۲۱ مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. نرمال بودن توزیع فراوانی داده‌های کمی با استفاده از چولگی و کشیدگی مورد بررسی قرار گرفت که همه متغیرها دارای توزیع نرمال بودند. مقادیر قابل قبول برای چولگی کمتر از ۳ و برای کشیدگی کمتر از ۱۰ است (۲۲). در این مطالعه، چولگی برای دانش مادران ۰/۷۹- و برای نگرش مادران ۱/۳۲ بود و کشیدگی برای دانش مادران ۰/۴۳- و برای نگرش مادران ۱/۲۴ بود. جهت گزارش وضعیت دانش و نگرش مادران و علل و پیامدهای ازدواج در سنین پایین از آمار توصیفی شامل فراوانی (درصد)، میانگین و انحراف معیار استفاده شد. برای بررسی ارتباط بین دانش و نگرش مادران در مورد ازدواج در سنین پایین از آنالیز واریانس یک‌طرفه در تحلیل دومتغیره استفاده شد. به علت تعداد کم شرکت‌کنندگان که به آیتم نگرش «دوست دارید دخترتان قبل از ۱۸ سالگی ازدواج کند؟» پاسخ کاملاً موافق یا موافق (۲۱ نفر) و نظری ندارم (۱۴ نفر) داده بودند، متغیر نگرش به سه طبقه موافق، نظری ندارم یا مخالف تقسیم‌بندی گردید و برای بررسی ارتباط بین مشخصات فردی-اجتماعی با نگرش موافق با ازدواج زودرس از آزمون مجذور کای استفاده شد. از نظر آماری $p < 0/05$ معنادار در نظر گرفته شد.

یافته‌ها

میانگین (انحراف معیار) سن مادران ۴۱/۳۵ (۴/۱۶) سال بود. میانگین (انحراف معیار) سن ازدواج مادران ۲۰/۵۲ (۴/۱۴) سال

بود و تنها ۱۵ نفر (۵/۶٪) از مادران جدا شده یا همسرشان فوت کرده بود. ۷۶/۹٪ مادران به شکل سنتی ازدواج کرده بودند. ۳۳/۰٪ دارای تحصیلات دانشگاهی بودند و ۷۳/۷٪ خانه‌دار بودند. تحصیلات همسر ۳۴/۱٪ آن‌ها، دبیرستان و ۳۴/۴٪ دانشگاهی بود. همسران ۴۶/۷٪ آنان شغل آزاد داشتند. ۵۲/۶٪ وضعیت اقتصادی خانواده خود را متوسط ارزیابی کرده بودند. ۶۰/۰٪ مادران تنها یک دختر داشتند و ۴۶/۳٪ فقط یک پسر داشتند. ۱۳/۸٪ از مادران اظهار کردند که فرزندان دیگر آن‌ها در سن کمتر از ۱۸ سالگی ازدواج کرده‌اند. ۶۱/۱٪ آن‌ها سن مناسب ازدواج دختران را ۲۱-۲۵ سال می‌دانستند. ۵۴/۱٪ معتقد بودند تصمیم‌گیرنده نهایی در مورد ازدواج دخترشان، خود دختر می‌باشد. ۷۱/۱٪ اظهار کردند اگر دخترشان تصمیم به ازدواج قبل از ۱۸ سالگی داشته باشند با آن‌ها مخالفت می‌کنند (جدول شماره ۱).

میانگین (انحراف معیار) دانش مادران در مورد ازدواج زودرس ۷/۰۱ (۳/۲۰) از محدوده نمره قابل کسب ۰-۱۱ بود و ۱۴۹ نفر (۵۵/۲٪) مادران دانش خوب، ۷۴ نفر (۲۷/۴٪) دانش متوسط و ۴۷ نفر (۱۷/۴٪) دانش ضعیف در مورد ازدواج زودرس داشتند. بررسی نگرش مادران در مورد ازدواج زودرس نشان داد فقط ۲۱ نفر (۷/۸٪) موافق ازدواج قبل از ۱۸ سالگی بودند، ۱۴ نفر (۵/۲٪) نظری نداشتند و اکثریت مادران، ۲۳۵ نفر (۸۷/۰٪) مخالف ازدواج قبل از ۱۸ سالگی بودند. همچنین بررسی ارتباط بین دانش و نگرش شرکت‌کنندگان نشان داد بین دانش و نگرش مادران در مورد ازدواج دختران

در سنین پایین ارتباط آماری معناداری وجود دارد ($p < 0/001$) و میانگین نمره دانش در مادرانی که موافق ازدواج زودرس بودند ($2/90 \pm 3/84$) کمتر از مادرانی بود که مخالف بودند یا نظری نداشتند (جدول شماره ۲).

بررسی علل ازدواج در سنین پایین نشان داد، براساس نگرش مادران مهم‌ترین دلایلی که می‌تواند باعث کاهش ازدواج در سنین پایین شود بلوغ عاطفی، اجتماعی، فکری و اقتصادی دختران علاوه بر بلوغ جسمانی ($83/4\%$ موافق)، افزایش تحصیلات دختران ($80/4\%$ موافق) و افزایش آگاهی دختران در خصوص پیامدهای ازدواج زودرس در مدارس و رسانه‌ها ($79/6\%$ موافق) بود و از نگرش مادران مهم‌ترین دلایلی که می‌تواند باعث افزایش ازدواج در سنین پایین شود، نرسیدن دختران به بلوغ فکری-روانی ($63/7\%$ موافق)، نبود جذابیت و هیجان‌ات در زندگی روزمره به خصوص زندگی در مناطق روستایی و حاشیه شهرها ($62/3\%$ موافق)، بی‌سوادی یا کم‌سوادی والدین ($61/5\%$ موافق) و مشکلات و اختلافات خانوادگی ($60/0\%$ موافق) بود (جدول شماره ۳).

مهم‌ترین پیامدهای ازدواج زودرس از نگرش مادران شامل: افزایش احتمال دخالت

خانواده‌ها در زندگی زناشویی و تصمیم‌گیری‌ها ($76/3\%$ موافق)، گرفته شدن فرصت تحصیل از دختران ($75/1\%$ موافق)، ایجاد بحران هویت و مشکلات روانی به علت طی نشدن دوران کودکی و نوجوانی به شکل مناسب ($74/9\%$ موافق)، افزایش بروز اختلافات زناشویی و نارضایتی از زندگی ($73/7\%$ موافق)، مانعی برای داشتن موقعیت اجتماعی و شغلی مناسب برای دختران ($71/1\%$ موافق)، عدم مقاومت زن در مقابل خشونت همسر ($69/2\%$ موافق) و افزایش طلاق ($68/9\%$ موافق) بود (جدول شماره ۴).

بررسی ارتباط بین مشخصات جمعیت‌شناختی با نگرش مادران در مورد ازدواج در سنین پایین با استفاده از آزمون مجذور کای نشان داد بین سطح تحصیلات ($p = 0/007$)، تعداد فرزندان دختر ($p = 0/043$)، تعداد فرزندان پسر ($p < 0/001$)، ازدواج مادر به شکل سنتی ($p = 0/026$)، ازدواج فرزندان دیگر خانواده در سن کم‌تر از ۱۸ سالگی ($p < 0/001$)، تصمیم‌گیرنده نهایی در مورد ازدواج دختران ($p = 0/013$) و مخالفت با دختر در صورت تصمیم به ازدواج قبل از ۱۸ سالگی ($p < 0/001$) با نگرش مادران، ارتباط آماری معناداری مشاهده شده است.

جدول ۱- ارتباط بین مشخصات فردی- اجتماعی مادران با نگرش موافق آن‌ها در مورد ازدواج زودرس در مراجعان به

مراکز سلامت سطح شهر تبریز در سال ۱۴۰۰-۱۳۹۹ (تعداد=۲۷۰)

متغیر	تعداد (درصد)	موافق با ازدواج زودرس تعداد (درصد)†	p-value	متغیر	تعداد (درصد)	موافق با ازدواج زودرس تعداد (درصد)†	p-value
سن (سال)	<۴۰	۱۳۴ (۴۹/۷)	۰/۱۸۶*	سن ازدواج	<۲۰	۱۲۱ (۴۴/۸)	۰/۱۱۶**
	۵۰-۴۱	۱۱۴ (۴۲/۲)			۱۵ (۵/۵)		
	>۵۰	۲۲ (۸/۱)			۶ (۲/۲)		
تحصیلات	بی‌سواد/ ابتدایی	۴۰ (۱۴/۹)	۰/۰۰۷*	تعداد دختر	۱	۱۱ (۴/۱)	۰/۰۴۳*
	راهنمایی	۳۵ (۱۳/۰)			۲	۵ (۱/۸)	
	دبیرستان/ دیپلم	۱۰۶ (۳۹/۳)			≤۳	۵ (۱/۸)	
دانشگاهی	۸۹ (۳۳/۰)	۳ (۱/۱)	۰/۱۴۷**	تعداد پسر	۰	۳ (۱/۱)	۰/۰۰۱*
	شغل	۱۸ (۶/۷)			۱	۸ (۳/۰)	
	خانه‌دار	۱۹۹ (۷۳/۷)			≤۲	۱۰ (۳/۷)	
شاغل	۷۲ (۲۶/۳)	۲ (۱/۱)	۰/۰۵۶*	ازدواج شما به شکل سنتی	بله	۱۳ (۴/۸)	۰/۰۲۳**
تحصیلات همسر	۳۸ (۱۴/۱)	خیر			۶۳ (۲۳/۳)		
بی‌سواد/ ابتدایی	۴۷ (۱۴/۷)	ازدواج فرزندان دیگر شما در سن کمتر از ۱۸ سالگی			۸ (۳/۰)		
راهنمایی	۹۲ (۳۴/۱)	بله	۱۱ (۴/۱)	۰/۰۰۱**	خیر	۳۷ (۱۳/۸)	
دبیرستان	۹۳ (۳۴/۴)	خیر	۱۰ (۳/۷)		۲۳۳ (۸۶/۲)		
دانشگاهی	۹۳ (۳۴/۴)	سن مناسب برای ازدواج دختران	۱۸ (۶/۷)		۰/۲۴۵*	۲۰-۱۶	۴۳ (۱۵/۹)
شغل همسر	۱۲ (۴/۵)	۲۵-۲۱	۳ (۱/۱)	۱۶۵ (۶۱/۱)			
بیکار	۱۲۶ (۴۶/۷)	≥۲۶	۰ (۰)	۶۲ (۲۳/۰)			
آزاد	۸۸ (۳۲/۶)	۰/۳۲۹**	تصمیم‌گیرنده نهایی در مورد ازدواج دختر شما	۰/۱۳**	دخترم	۱۴۶ (۵۴/۱)	۰/۰۰۱**
کارمند	۴۴ (۱۶/۳)				پدرش و یا من	۱۲۴ (۴۵/۹)	
کارگر	۱۹ (۷/۰)				مخالفت با دخترتان در صورت تصمیم به ازدواج قبل از ۱۸ سالگی	۱۵ (۵/۵)	
مطلقه/ فوت همسر	۱۵ (۵/۶)	۰/۴۰۱*	وضعیت اقتصادی	۰/۰۰۱**	بله	۱۹۲ (۷۱/۱)	۰/۰۰۱**
وضعیت تأهل	۲۵۵ (۹۴/۴)				خیر	۷۹ (۲۸/۹)	
متأهل	۱۹ (۷/۰)				۱۳ (۴/۸)		
ضعیف	۱۷ (۶/۳)	۲ (۰/۷)	متوسط	۱۶ (۵/۹)			
متوسط	۱۴۲ (۵۲/۶)	۲ (۰/۷)	خوب	۳ (۱/۱)			
خوب	۱۱۱ (۴۱/۱)						

* آزمون مجذور کای، ** آزمون دقیق فیشر، $p < 0.05$ اختلاف معنادار**جدول ۲- دانش و نگرش مادران در مورد ازدواج زودرس در مراجعان به مراکز سلامت سطح شهر تبریز در سال ۱۴۰۰-**

۱۳۹۹ (تعداد=۲۷۰)

ارتباط دانش و نگرش	نگرش در مورد ازدواج زودرس		دانش در مورد ازدواج زودرس	
	میانگین (انحراف معیار)	تعداد (درصد)	تعداد (درصد)	طبقات
p^*	۲/۹۰ (۳/۵۴)	۲۱ (۷/۸)	۱۴۹ (۵۵/۲)	خوب (نمره: ۸-۱۱)
	۲/۵۷ (۲/۹۲)	۱۴ (۵/۲)	۷۴ (۲۷/۴)	متوسط (نمره: ۷-۴)
	۷/۹۰ (۲/۷۱)	۲۳۵ (۸۷/۰)	۴۷ (۱۷/۴)	ضعیف (نمره: ۳-۰)

One-way ANOVA *

جدول ۳- نگرش مادران دختران نوجوان در مورد علل ازدواج زودرس در مراجعان به مراکز سلامت سطح شهر تبریز در

سال ۱۴۰۰-۱۳۹۹ (تعداد=۲۷۰)

متغیر	کاملاً موافقم تعداد (درصد)	موافقم تعداد (درصد)	نظری ندارم تعداد (درصد)	مخالفم تعداد (درصد)	کاملاً مخالفم تعداد (درصد)
۱. فقر اقتصادی خانواده دلیل اصلی ازدواج زودرس است.	۳۸ (۱۴/۱)	۶۹ (۲۵/۶)	۶۷ (۲۴/۸)	۵۸ (۲۱/۵)	۳۸ (۱۴/۱)
۲. خانواده به علت کاهش یک نفر نان خور با ازدواج زودرس موافقت می‌کنند.	۲۴ (۸/۹)	۴۳ (۱۵/۹)	۶۳ (۲۳/۳)	۶۲ (۲۳/۰)	۷۸ (۲۸/۹)
۳. خانواده به علت دریافت مهریه با ازدواج زودرس موافقت می‌کنند.	۱۳ (۴/۸)	۳۵ (۱۳/۰)	۷۱ (۲۶/۳)	۷۴ (۲۷/۴)	۷۷ (۲۸/۵)
۴. ازدواج زودرس دختران راهی برای کنترل رفتار جنسی و باروری خارج از ازدواج دختران است.	۱۶ (۵/۹)	۶۱ (۲۲/۶)	۸۹ (۳۳/۰)	۶۰ (۲۲/۲)	۴۴ (۱۶/۳)
۵. مشکلات و اختلافات خانوادگی باعث ازدواج زودرس در دختران می‌شود.	۳۶ (۱۳/۳)	۱۲۶ (۴۶/۷)	۵۱ (۱۸/۹)	۳۵ (۱۳/۰)	۲۲ (۸/۱)
۶. دختران برای برآورده شدن نیازهای عاطفی اقدام به ازدواج زودرس می‌کنند.	۳۶ (۱۳/۳)	۱۲۲ (۴۵/۲)	۵۷ (۲۱/۱)	۳۷ (۱۳/۷)	۱۸ (۶/۷)
۷. دختران برای برآورده شدن نیازهای جنسی اقدام به ازدواج زودرس می‌کنند.	۹ (۳/۳)	۵۵ (۲۰/۴)	۷۷ (۲۸/۵)	۸۶ (۳۱/۹)	۴۳ (۱۵/۹)
۸. نبودن فرصت آموزشی و شغلی برای دختران از نظر خانواده دلیلی برای ازدواج زودرس دختران محسوب می‌شود.	۲۷ (۱۰/۰)	۱۰۲ (۳۷/۸)	۶۳ (۲۳/۳)	۵۱ (۱۸/۹)	۲۷ (۱۰/۰)
۹. در کشور ما ازدواج زودرس به علت اعتقادات مذهبی انجام می‌گیرد.	۲۵ (۹/۳)	۹۲ (۳۴/۱)	۶۲ (۲۳/۰)	۶۲ (۲۳/۰)	۲۹ (۱۰/۷)
۱۰. ازدواج زودرس در ایران به علل فرهنگی و سنتی انجام می‌گیرد.	۲۲ (۸/۱)	۱۲۲ (۴۵/۲)	۶۱ (۲۲/۶)	۴۷ (۱۷/۴)	۱۸ (۶/۷)
۱۱. نرسیدن به بلوغ فکری - روانی مهم‌ترین دلیل ازدواج زودرس دختر است.	۶۵ (۲۴/۱)	۱۰۷ (۳۹/۶)	۵۲ (۱۹/۳)	۳۶ (۱۳/۳)	۱۰ (۳/۷)
۱۲. ازدواج زودرس در خانواده‌هایی با تعداد اعضای خانواده بیش‌تری رایج‌تر است.	۳۵ (۱۳/۰)	۱۰۴ (۳۸/۵)	۶۷ (۲۴/۸)	۵۱ (۱۸/۹)	۱۳ (۴/۸)
۱۳. ازدواج زودرس به علت ادامه پیوندهای فامیلی و قومیتی انجام می‌گیرد (به عنوان مثال ازدواج با پسر عمو و ...)	۲۰ (۷/۴)	۸۹ (۳۳/۰)	۸۳ (۳۰/۷)	۵۹ (۲۱/۹)	۱۹ (۷/۰)
۱۴. ازدواج زودرس به علت افزایش استقلال و توانایی دختران در زندگی انجام می‌گیرد.	۱۷ (۶/۳)	۶۹ (۲۵/۶)	۷۹ (۲۹/۳)	۷۶ (۲۸/۱)	۲۹ (۱۰/۷)
۱۵. بی‌سوادی یا کم سوادی والدین موجب ازدواج زودرس دختران می‌شود.	۴۲ (۱۵/۶)	۱۲۴ (۴۵/۹)	۳۷ (۱۳/۷)	۴۹ (۱۸/۱)	۱۸ (۶/۷)
۱۶. ازدواج زودرس در خانواده‌هایی که والدین در سنین پایین ازدواج کرده‌اند بیش‌تر است.	۲۰ (۷/۴)	۱۰۱ (۳۷/۴)	۵۸ (۲۱/۵)	۷۰ (۲۵/۹)	۲۱ (۷/۸)
۱۷. نبود جذابیت و هیجان‌ات در زندگی روزمره به خصوص زندگی در مناطق روستایی و حاشیه شهرها موجب افزایش ازدواج کودکان می‌شود.	۳۵ (۱۳/۰)	۱۲۳ (۴۹/۳)	۶۶ (۲۴/۴)	۲۵ (۹/۳)	۱۱ (۴/۱)
۱۸. مادرها فکر می‌کنند دختران باید زودتر و در سنین نوجوانی ازدواج کنند.	۱۳ (۴/۸)	۵۴ (۲۰/۰)	۳۷ (۱۳/۷)	۹۹ (۳۶/۷)	۶۷ (۲۴/۸)
۱۹. دختران به دلایل مشکلات فرهنگی و عقاید پدربزرگان نمی‌توانند در مورد ازدواج خویش، سلامت و حقوق باروری و جنسیشان تصمیمی بگیرند.	۲۸ (۱۰/۴)	۹۰ (۳۳/۳)	۶۶ (۲۴/۴)	۵۱ (۱۸/۹)	۳۵ (۱۳/۰)
۲۰. برای ازدواج علاوه بر بلوغ جسمی بلوغ عاطفی، اجتماعی، فکری و اقتصادی هم لازم است.	۱۶۷ (۶۱/۹)	۵۸ (۲۱/۵)	۲۸ (۱۰/۴)	۹ (۳/۳)	۸ (۳/۰)
۲۱. با افزایش تحصیلات ازدواج زودرس دختران کاهش می‌یابد.	۱۳۲ (۴۸/۹)	۸۵ (۳۱/۵)	۳۲ (۱۱/۹)	۱۷ (۶/۳)	۴ (۱/۵)
۲۲. افزایش آگاهی دختران در خصوص پیامدهای ازدواج زودرس در مدارس و رسانه‌ها راهی مؤثر در کاهش ازدواج زودرس می‌گردد.	۱۲۴ (۴۵/۹)	۹۱ (۳۳/۷)	۴۵ (۱۶/۶)	۵ (۱/۹)	۵ (۱/۹)

جدول ۴- نگرش مادران دختران نوجوان در مورد پیامدهای ازدواج زودرس در مراجعان به مراکز سلامت سطح شهر تبریز در سال ۱۴۰۰-۱۳۹۹ (تعداد=۲۷۰)

متغیر	کاملاً موافقم	موافقم	نظری ندارم	مخالفم	کاملاً مخالفم
۱. ازدواج زودرس دختران نوعی نابرابری بین زنان و مردان محسوب می‌شود.	۵۰ (۱۸/۵)	۱۰۰ (۳۷/۰)	۶۷ (۲۴/۸)	۴۰ (۱۴/۸)	۱۳ (۴/۸)
۲. ازدواج زودرس فرصت تحصیل را از دختران می‌گیرد.	۱۰۰ (۳۷/۰)	۱۰۳ (۳۸/۱)	۳۱ (۱۱/۵)	۲۰ (۷/۴)	۱۶ (۵/۹)
۳. ازدواج زودرس منجر به افزایش بروز اختلافات زناشویی و نارضایتی از زندگی می‌شود.	۹۰ (۳۳/۳)	۱۰۹ (۴۰/۴)	۴۳ (۱۵/۹)	۲۱ (۷/۸)	۷ (۲/۶)
۴. ازدواج زودرس باعث افزایش طلاق می‌شود.	۱۰۲ (۳۷/۸)	۸۴ (۳۱/۱)	۵۲ (۱۹/۶)	۲۳ (۸/۵)	۸ (۳/۰)
۵. ازدواج زودرس در دختران منجر به افزایش آسیب‌های اجتماعی نظیر افتادن در دام اعتیاد می‌شود.	۵۵ (۲۰/۴)	۷۵ (۲۷/۸)	۸۸ (۳۲/۶)	۳۹ (۱۴/۴)	۱۳ (۴/۸)
۶. ازدواج زودرس باعث وابسته شدن شدید زن به همسر می‌شود.	۵۲ (۱۹/۳)	۸۱ (۳۰/۰)	۷۹ (۲۹/۳)	۵۰ (۱۸/۵)	۸ (۳/۰)
۷. در ازدواج زودرس احتمال دخالت خانواده‌ها در زندگی زناشویی و تصمیم‌گیری‌ها افزایش می‌یابد.	۸۹ (۳۳/۰)	۱۱۷ (۴۳/۳)	۳۸ (۱۴/۱)	۱۷ (۶/۳)	۹ (۳/۳)
۸. در ازدواج زودرس زن نمی‌تواند در مقابل خشونت همسر مقاومت کند.	۸۴ (۳۱/۱)	۱۰۳ (۳۸/۱)	۴۵ (۱۶/۷)	۲۸ (۱۰/۴)	۱۰ (۳/۷)
۹. ازدواج زودرس منجر به کاهش ارتباط زن با دنیای اطرافش و انزوای اجتماعی می‌گردد.	۶۹ (۲۵/۶)	۱۰۲ (۳۷/۸)	۶۰ (۲۲/۲)	۳۲ (۱۱/۹)	۷ (۲/۶)
۱۰. ازدواج زودرس مانعی برای داشتن موقعیت اجتماعی و شغلی مناسب برای دختر می‌باشد.	۸۸ (۳۲/۶)	۱۰۴ (۳۸/۵)	۳۷ (۱۳/۷)	۳۲ (۱۱/۹)	۹ (۳/۳)
۱۱. در ازدواج زودرس به دلیل طی نشدن دوران کودکی و نوجوانی به شکل مناسب، بحران هویت و مشکلات روانی در فرد ایجاد می‌شود.	۹۵ (۳۵/۲)	۱۰۷ (۳۹/۶)	۴۹ (۱۸/۱)	۱۳ (۴/۸)	۶ (۲/۲)
۱۲. دختران در صورت ازدواج قبل از ۱۸ سالگی باید به تحصیل خود ادامه دهند.	۱۲۴ (۴۵/۹)	۹۴ (۳۴/۸)	۳۹ (۱۴/۴)	۹ (۳/۳)	۴ (۱/۵)

بحث و نتیجه‌گیری

نتایج مطالعه نشان داد که بیش از نیمی (۵۵/۲٪) از مادران دانش خوب در مورد ازدواج زودرس داشتند. اکثریت مادران (۸۷/۰٪) مخالف ازدواج قبل از ۱۸ سالگی بودند. بین دانش و نگرش مادران در مورد ازدواج در سنین پایین ارتباط آماری معناداری وجود داشت. مشارکت‌کنندگان مهم‌ترین دلیل کاهش ازدواج در سنین پایین را بلوغ فکری، عاطفی، اجتماعی و اقتصادی دختران علاوه بر بلوغ جسمانی و مهم‌ترین دلیل افزایش ازدواج در سنین پایین را نرسیدن به بلوغ فکری- روانی دختران ذکر کردند. مهم‌ترین پیامد ازدواج زودرس براساس نگرش مادران، افزایش احتمال دخالت خانواده‌ها در زندگی زناشویی و تصمیم‌گیری‌ها بود.

نتایج مطالعه نشان داد که تنها نیمی از مادران از دانش خوب در مورد ازدواج زودرس برخوردار بودند. Babiker در مطالعه‌ای در کشور الجزیره نشان دادند اکثریت افراد شرکت‌کننده در مطالعه (۷۷/۴٪) از دانش عالی در مورد پیامدهای منفی ازدواج کودکان برخوردار بودند (۱۹). نتایج این مطالعه با مطالعه ما همخوانی نداشت و میزان دانش مشارکت‌کنندگان در مطالعه ما کمتر از مطالعه Babiker بود. این تفاوت‌ها به دلیل تفاوت‌های منطقه‌ای و فرهنگی می‌تواند باشد.

نتایج مطالعه نشان داد اکثریت مادران (۸۷/۰٪) مخالف ازدواج قبل از ۱۸ سالگی هستند. در مطالعه Sumalatha و همکاران ۷۳/۳٪ زنان متأهل شرکت‌کننده در مطالعه

مخالف ازدواج زودرس بودند (۲۳). نتایج این مطالعه تاحدودی با مطالعه ما همخوانی دارد.

بیش از نیمی از مادران (۶۱/۱٪) سن مناسب ازدواج برای دختران را ۲۵-۲۱ سال، ۲۳/۰٪ بالای ۲۵ سال و ۱۵/۹٪ سن مناسب ازدواج را ۱۶-۲۰ سال می‌دانستند. براساس آخرین پیمایش ارزش‌ها و نگرش‌های ایرانیان، ۴۷/۰٪ پاسخگویان مناسب‌ترین سن برای ازدواج دختران را ۱۶ تا ۲۰ سال و ۳۹/۰٪ نیز ۲۱ تا ۲۵ سال دانسته‌اند (۲۴). علت این تفاوت‌ها می‌تواند ناشی از این باشد که همه شرکت‌کنندگان در مطالعه ما ساکن منطقه شهری تبریز بودند و این شهر در مقایسه با سایر شهرهای ایران جزء یکی از ۵ کلان شهر ایران به شمار می‌رود. ولی نتایج پیمایش ارزش‌ها و نگرش‌های ایرانیان مربوط به تمام استان‌های کشور می‌باشد و مناطق روستایی، عشایری و حاشیه شهرها را نیز شامل می‌شود، بنابراین نقش عامل توسعه یافتگی و منطقه زندگی در پدیده کودک همسری نقش بارزی دارد.

بررسی نگرش مادران دختران نوجوان در مورد علل کودک همسری نشان داد، از مهم‌ترین دلایلی که می‌تواند باعث کاهش کودک همسری شود نیاز به بلوغ فکری، عاطفی، اجتماعی و اقتصادی دختران علاوه بر بلوغ جسمانی، افزایش تحصیلات دختران و افزایش آگاهی دختران در خصوص پیامدهای ازدواج زودرس در مدارس و رسانه‌ها بوده است و از مهم‌ترین دلایلی که می‌تواند باعث افزایش کودک همسری شود، نرسیدن به بلوغ فکری-روانی، نبود جذابیت و هیجان‌ات در زندگی

روزمره به خصوص زندگی در مناطق روستایی و حاشیه شهرها، بی‌سوادی یا کم سوادی والدین بود. براساس مطالعه‌ای که توسط مطلبی و همکاران در ایران انجام گرفته است، یکی از دلایل گرایش دختران نوجوان به ازدواج در این سنین فقدان اطلاعات و آگاهی از عواقب و مضرات ازدواج در سنین نوجوانی اعلام نموده‌اند (۲۵). در مطالعه Kamal در بنگلادش میزان تحصیلات زنان و همسران آن‌ها، محل اقامت و مذهب بر ازدواج دختران و بارداری زودرس آن‌ها تأثیر گذاشته بود (۲۶).

در مطالعه Babiker اکثریت شرکت‌کنندگان در مطالعه (۶۷/۴٪) اصلی‌ترین علت ازدواج کودکان را سنت‌ها می‌دانستند (۱۹). Hamed و Yousef در مطالعه خود در مصر مهم‌ترین دلایل حمایت از ازدواج زودرس را جلوگیری از بی‌بندوباری قبل از ازدواج (۳۵/۰٪) و دشواری بعدی برای ازدواج (۲۸/۰٪) و دلایل عدم حمایت از ازدواج زودرس را آسیب رسیدن به مادران (۲۶/۰٪)، دشواری در مراقبت از کودکان (۱۸/۰٪) و محرومیت از تحصیل (۱۸/۰٪) عنوان کردند (۲۷).

مهم‌ترین پیامدهای کودک همسری براساس نگرش مادران در مطالعه حاضر شامل، افزایش احتمال دخالت خانواده‌ها در زندگی زنانشویی و تصمیم‌گیری‌ها، گرفته شدن فرصت تحصیل از دختران، ایجاد بحران هویت و مشکلات روانی به علت طی نشدن دوران کودکی و نوجوانی به شکل مناسب، افزایش بروز اختلافات زنانشویی و نارضایتی از زندگی، مانعی برای داشتن موقعیت اجتماعی و شغلی مناسب برای دختران، عدم مقاومت زن در مقابل خشونت همسر و افزایش

طلاق است. براساس گزارش مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی ایران میزان طلاق، محرومیت از تحصیل، مرگ و میر ناشی از بارداری، عدم رضایت جنسی، خشونت خانگی، عدم رعایت حقوق کودک، اجباری بودن و فقدان بلوغ فکری و اجتماعی در ازدواج کودکان بیش‌تر از سایر گروه‌های سنی نمی‌باشد و اشاره شده است در این حوزه بزرگ‌نمایی صورت گرفته است و مسأله بحرانی و حاد نیست، بنابراین براساس این گزارش سن قانونی ازدواج برای دختران در ایران ۱۵ سال قرار داده شده است (۲۸). در واقع براساس قوانین و مقررات جوامع بین‌المللی از جمله صندوق کودکان سازمان ملل متحد، ازدواج کودک هرگونه ازدواج رسمی، عرفی و یا غیررسمی که در آن یک یا هر دو همسر یا شریک جنسی آن‌ها زیر ۱۸ سال هستند، تعریف می‌شود (۱). بنابراین سن قانونی ازدواج در ایران با سایر جوامع متفاوت می‌باشد و پیامدهای منفی ناشی از ازدواج کودکان در ایران از آنچه که هست کم رنگ‌تر نشان داده شده است.

از آن جا که نتایج مطالعه حاضر نشان داد بین دانش و نگرش مادران در مورد ازدواج در سنین پایین ارتباط آماری معناداری وجود دارد. بنابراین توصیه می‌شود آموزش‌های مناسب در سطوح مختلف جامعه جهت افزایش دانش والدین، فرزندان و جامعه انجام گیرد و برنامه‌های آموزشی در جهت توانمندسازی دختران و مادران آن‌ها می‌تواند در جلوگیری از ازدواج در سنین پایین اقدامی مؤثر باشد.

برای پرداختن به مسأله کودک همسری، یک رویکرد جامع لازم است، به این معنا که به جای تمرکز بر تغییر رفتار دختران باید به

دلایل اساسی ازدواج در نوجوانان مانند فقر، نابرابری جنسیتی، فشارهای اجتماعی و اجبار پرداخته شود. این رویکرد از طریق سرمایه‌گذاری و رایبه آموزش جامع برای والدین و فرزندان آن‌ها، جلوگیری از ازدواج کودکان، خشونت جنسی و اجبار، ایجاد جوامعی با برابری جنسیتی از طریق توانمندسازی دختران و درگیر کردن مردان و پسران در این فرآیند و اطمینان از دسترسی نوجوانان به اطلاعات مربوط به بهداشت جنسی و باروری امکان‌پذیر است (۲۹).

یکی از محدودیت‌های مطالعه حاضر مقطعی بودن آن است که نمی‌توان ارتباط نشان داده شده بین دانش و نگرش را رابطه علی به شمار آورد. امکان سوگیری پاسخ نیز به علت ماهیت سؤالات پژوهش وجود دارد که با اطمینان‌دهی به شرکت‌کنندگان در خصوص محرمانه بودن اطلاعات و تکمیل پرسشنامه‌ها بدون نام و نام خانوادگی سعی در رفع این محدودیت شد. همچنین این مطالعه در شهر تبریز با قومیت ترک انجام گرفته، لذا نتایج آن قابل تعمیم به سایر شهرها و قومیت‌های ایران نمی‌باشد.

نتایج پژوهش حاضر بیانگر آن است که با وجود نگرش منفی مادران دختران نوجوان نسبت به ازدواج در سنین پایین، نزدیک به نیمی از آن‌ها سطح دانش ضعیف و متوسط در مورد ازدواج زودرس داشتند. بنابراین با بالا بردن سطح دانش خانواده‌هایی (به خصوص مادران) که دارای دختر نوجوان هستند در مورد پیامدهای ازدواج زودرس با استفاده از رسانه‌های محلی و ملی، فرهنگ‌سازی برای اصلاح باورهای غلط فرهنگی و اجتماعی،

فناوری دانشگاه علوم پزشکی تبریز و همچنین از زحمات ریاست، مسؤولان و کارکنان محترم مراکز سلامت تبریز تشکر و قدردانی می‌شود. مطالعه حاضر، حاصل طرح تحقیقاتی مصوب دانشگاه علوم پزشکی تبریز با کد اخلاق IR.TBZMED.REC.1399.482 می‌باشد.

تصویب قوانین مناسب برای جلوگیری از ازدواج کودکان، می‌توان شدت این آسیب را کاهش داد.

تشکر و قدردانی

از همکاری و تأمین اعتبار مالی طرح پژوهشی حاضر، توسط معاونت پژوهش و

References

- 1 - Unicef. Child marriage: latest trends and future prospects. New York: UNICEF; 2018.
- 2 - Unicef. Ending child marriage: progress and prospects. New York: UNICEF; 2014.
- 3 - Ozcebe H, Bicer BK. An important female child and woman problem: child marriages. Turkish Archives of Pediatrics. 2013 Jun; 48(2): 86-93. doi: 10.4274/tpa.1907.
- 4 - de Groot R, Kuunyem MY, Palermo T. Child marriage and associated outcomes in northern Ghana: a cross-sectional study. BMC Public Health. 2018 Feb 26; 18(1): 285. doi: 10.1186/s12889-018-5166-6.
- 5 - Bahrami N, Simbar M, Soleimani MA. [Sexual health challenges of adolescents in Iran: a review article]. Journal of School of Public Health and Institute of Public Health Research. 2013; 10(4): 1-16. (Persian)
- 6 - Efevbera Y, Bhabha J. Defining and deconstructing girl child marriage and applications to global public health. BMC Public Health. 2020 Oct 15; 20(1): 1547. doi: 10.1186/s12889-020-09545-0.
- 7 - United Nations. The sustainable development goals report. Available at: <https://unstats.un.org/sdgs/files/report/2018/TheSustainableDevelopmentGoalsReport2018-EN.pdf>. 2018.
- 8 - Freedman R, Takeshita JY. Family planning in Taiwan, an experiment in social change. Princeton, NJ: Princeton University Press; 2015.
- 9 - Liversage A. Gender, conflict and subordination within the household: Turkish migrant marriage and divorce in Denmark. Journal of Ethnic and Migration Studies. 2012; 38(7): 1119-1136. doi: 10.1080/1369183X.2012.681455.
- 10 - Montazeri S, Gharacheh M, Mohammadi N, Alaghband Rad J, Eftekhar Ardabili H. Determinants of early marriage from married girls' perspectives in Iranian setting: a qualitative study. J Environ Public Health. 2016; 2016: 8615929. doi: 10.1155/2016/8615929.
- 11 - Seyf-allahi A. [800 thousand children have been getting married in Iran]. Available at: <http://www.tebyan.net/newindex.aspx?pid=194704>. 2011. (Persian)
- 12 - Unicef. Child marriage is a violation of human rights, but is all too common. Available at: <https://data.unicef.org/topic/child-protection/child-marriage/>. Accessed June 1, 2019.
- 13 - Ganchimeg T, Ota E, Morisaki N, Laopaiboon M, Lumbiganon P, Zhang J, et al. Pregnancy and childbirth outcomes among adolescent mothers: a world health organization multicountry study. BJOG. 2014 Mar; 121 Suppl 1: 40-8. doi: 10.1111/1471-0528.12630.
- 14 - Kidman R. Child marriage and intimate partner violence: a comparative study of 34 countries. Int J Epidemiol. 2017 Apr 1; 46(2): 662-675. doi: 10.1093/ije/dyw225.

- 15 - Yoosefi Lebni J, Mansourian M, Taghdisi MH, Khosravi B, Ziapour A, Demir Ozdenk G. A study of Kurdish women's tragic self-immolation in Iran: a qualitative study. *Burns*. 2019 Nov; 45(7): 1715-1722. doi: 10.1016/j.burns.2019.05.012.
- 16 - Zhang T, Wang H, Wang X, Yang Y, Zhang Y, Tang Z, et al. The adverse maternal and perinatal outcomes of adolescent pregnancy: a cross sectional study in Hebei, China. *BMC Pregnancy Childbirth*. 2020 Jun 1; 20(1): 339. doi: 10.1186/s12884-020-03022-7.
- 17 - Saidi S. Migration and redefining self: negotiating religious identity among hazara women in Germany. *Anthropology of the Middle East*. 2019; 14(2): 77-96. doi: 10.3167/ame.2019.140206.
- 18 - Walker JA. Why ending child marriage needs to be an educational goal. The case for improved coordination between ending child marriage and girls' education movements in west Africa. Available at: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Women/WRGS/ForcedMarriage/NGO/JudithAnnWalker.pdf>. 2013.
- 19 - Babiker A. Knowledge, attitude and practice of early marriage in Eittondoub Area, Aljazeera State. Faculty of Medicine, University of Khartoum, 2016.
- 20 - Naghizadeh S, Mirghafourvand M, Mohammadi A, Azizi M, Taghizadeh-Milani S, Ganbari H. Knowledge and viewpoint of adolescent girls regarding child marriage, its causes and consequences. *BMC Womens Health*. 2021 Oct 6; 21(1): 351. doi: 10.1186/s12905-021-01497-w.
- 21 - Vandana V, Simarjeet K, Manisha S. Assessment of knowledge and attitude of school girls regarding early marriage and early pregnancy. *International Journal of Health Sciences and Research*. 2017 Apr; 7(4): 297-302.
- 22 - Kline RB. Principles and practice of structural equation modeling. 3rd ed. New York: The Guilford Press; 2011.
- 23 - Sumalatha B, Pasha MM, Fatima A, Ebenezer I. Knowledge attitude and practices (KAP) towards child marriage among married women residing in nandyal-a qualitative study. *IOSR Journal of Dental and Medical Sciences*. 2016; 15(9): 48-51. doi: 10.9790/0853-1509134851.
- 24 - Ministry of culture and islamic guidance. Research institute of culture, arts and communications office of national designs. [National survey of Iranian values and attitudes, third wave]. Available at: <https://ircud.ir/Media/PDF/1400/04/12/637608720832709393.pdf>. 2016. (Persian)
- 25 - Matlabi H, Rasouli A, Hamed Behdash H, Faraghi Dastjerd A, Khazemi B. Factors responsible for early and forced marriage in Iran. *Science Journal of Public Health*. 2013 Nov; 1(5): 227-229. doi: 10.11648/j.sjph.20130105.17.
- 26 - Kamal SMM. Adolescent motherhood in Bangladesh: evidence from 2007 BDHS data. *Canadian Studies in Population*. 2012; 39(1-2): 63-82. doi: 10.25336/P6KG7R.
- 27 - Hamed A, Yousef F. Prevalence, health and social hazards, and attitude toward early marriage in ever-married women, Sohag, Upper Egypt. *J Egypt Public Health Assoc*. 2017 Dec 1; 92(4): 228-234. doi: 10.21608/EPX.2018.22044.
- 28 - Islamic Parliament Research Center (IPRC). [Marriage of girls at an early age 1. Current situation and dimensions of the issue]. Available at: <https://rc.majlis.ir/fa/report/show/1069117>. Accessed August 11, 2018. (Persian)
- 29 - Kiani MA, Ghazanfarpour M, Saeidi M. Adolescent pregnancy: a health challenge. *International Journal of Pediatrics*. 2019 Jul; 7(7): 9749-9752. doi: 10.22038/IJP.2019.40834.3444.

Knowledge and attitude of mothers with teenage daughters towards early marriage, its causes and consequences

Somayyeh Naghizadeh¹, Mojgan Mirghafourvand^{2*}

Article type:
Original Article

Received: Mar. 2022
Accepted: May 2022
e-Published: 31 Aug. 2022

Abstract

Background & Aim: Child marriage is a violation of human rights and children's rights. Since most of these marriages take place without the informed consent of children, and parents are the final decision makers. Therefore, the mothers' attitude towards the marriage of girls can have an undeniable effect on the early marriage of their daughters. The aim of the present study was to determine the knowledge and attitude of mothers with teenage daughters towards early marriage, its causes and consequences.

Methods & Materials: This descriptive-analytical, cross-sectional study was conducted on 270 mothers with teenage daughters in Tabriz in 2020-2021. Data were collected using a researcher-made questionnaire, and were analyzed using descriptive statistics, one-way analysis of variance, Chi-square test and Fisher's exact test through the SPSS software version 21.

Results: More than half (55.2%) of the mothers had a good level of knowledge about early marriage. The majority of mothers (87.0%) were against marriage before the age of 18. There was a statistically significant relationship between mothers' knowledge and attitude towards early marriage ($P < 0.001$). The emotional, social, intellectual and economic maturity of girls were the most important reasons for the decrease in early marriage, and one of the most important reasons for the increase in early marriage was not reaching intellectual-psychological maturity. The most important consequence of early marriage from the mothers' points of view was the high possibility of family involvement in married life and decision-making.

Conclusion: Despite the negative attitude of mothers towards early marriage, nearly half of them had poor and moderate levels of knowledge regarding early marriage. Therefore, raising the level of knowledge of mothers with teenage daughters about the consequences of early marriage, creating a culture to correct social misconceptions, passing appropriate laws to prevent child marriage, can reduce the severity of this harm.

Corresponding author:
Mojgan Mirghafourvand
e-mail:
mirghafourvand@gmail.
com

Key words: knowledge, attitude, early marriage, child marriage, female adolescent, mother

Please cite this article as:

Naghizadeh S, Mirghafourvand M. [Knowledge and attitude of mothers with teenage daughters towards early marriage, its causes and consequences]. *Hayat, Journal of School of Nursing and Midwifery, Tehran University of Medical Sciences.* 2022; 28(2): 184-198. (Persian)

1 - Dept. of Midwifery, School of Medical, Tabriz Medical Sciences, Islamic Azad University, Tabriz, Iran

2 - Dept. of Midwifery, School of Nursing and Midwifery, Tabriz University of Medical Sciences, Tabriz, Iran; Social Determinants of Health Research Centre, Tabriz University of Medical Sciences, Tabriz, Iran

